

”Ousbyholm i våra hjärtan”

Av Carl Magnus von Seth

Det låter nog ganska patetiskt att skriva rubriken "Ousbyholm i våra hjärtan", men det har sin förklaring: Ousbyholm låter i mina öron som en fanfar och inte som ett slutackord. Det senare hade varit berättigat, ty min släkts historia förenad med Ousbyholms historia är avslutad sedan mer än hundra år. Slottet gick ur släkten år 1897.

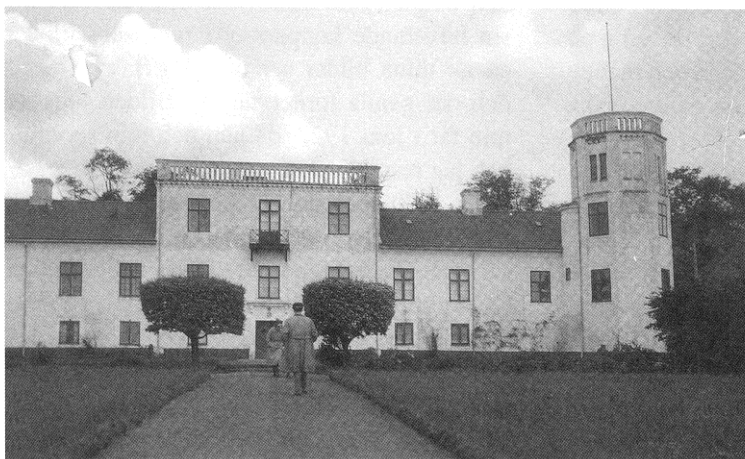
Det finns nu en mängd fakta som tidigare har tryckts i olika publikationer om Ousbyholm. Men några milstolpar på min personliga resa när jag nu skriver om släkten är nödvändiga för att förstå sammanhangen.

Så här började det. Ousbyholm ägdes av landshövding Pehr von Seth (1748–1811) sedan 1779, då det genom arv gick till honom. Han var född Hultgren och 1776 gifte han sig med Catharina von Seth som var dotter till Johan von Seth (född 1715) på Påtorp i Västergötland. Pehr blev 1772 adlad på sin svärfar Johans namn. Catharina dog i barnsäng redan året efter giftermålet med Pehr som gifte om sig med Maria Lovisa Cock

1778. En tidigare släkting till henne, Alexander Cock köpte Ousbyholm redan 1697. Det var alltså genom giftermål och adoption och arv som gården gick vidare i släkten.

Min far Harald och hans två bröder var födda där, pappa år 1893 och farfar Edvard 1860. Hans far Johan August var född 1822, precis hundra år före mig. Hans far – min farfars farfar – hette Johan och var född år 1782; han ärvde slottet 1812 av sin adoptivfar, den landshövding Pehr von Seth som jag nyss nämnde. Pehr hade ingen son och adopterade därför Johan Boman, som var son till kronofogden Anders Boman i Elfsborgs län. Han fick namnet Johan von Seth och gifte sig och fick elva barn. Hänger ni med? Släktnamnet är svenskt och ursprungligen från Västergötland.

När Johan dog 1834 ärvdes slottet av hans änka Louise, född Cronacker. När hon avled år 1843 på Ousbyholm övertogs gården av Johans och hennes söner Carl Gustaf och

Ousbyholm 1927 före ombyggnaden 1931, då takvåningen revs och tornet omformades och fick sitt koppartak. Bilden togs av min far eller styvmor vid ett besök då jag första gången var med under en utflykt dit, bara knappt fem år.

*Ousbyholm idag klädd
i sommargrönska.*

Foto: författaren.

Johan August. Carl Gustaf blev notarie i Svea Hovrätt och häradshövding och Johan August ägnade sig åt lantbruket på Ousbyholm. Det var Carl Gustaf som lät huvudbyggnaden genomgå en genomgripande reparation och byggde på den mellersta delen med en våning och lät bygga tornet, och det var också Carl Gustaf som anlade den vackra parken.

Om jordbrukets omfattning vid den tiden står det skrivet i verket "Slott och herresäten i Sverige", del 1 om Skåne (1966): "I samband med att bröderna övertog Ousbyholm frånskildes en del av de stora ägorna. Detta synes ha varit till fördel för jordbruket, som genom nyodlingar under deras tid tillfördes en ökning av åkerarealen från 600 till 1.800 tunnland." Under de senaste åren av Johan Augusts liv – han dog 1886 – var priserna på jordbrukets produkter mycket låga och många jordbrukare kämpade med svåra ekonomiska bekymmer.

I en artikel om Hörby sockens historia skriver Gottfrid Björkelund och Lars Hansson att då bokhållaren Bergenstråle år 1874 lämnade uppgifter för mantalsskrivningen måste han skriva en lång lista "... med hushållerskan, ladufogden, kusken, möllaren, fiskaren, betjänten Björklund, den jovialiske trädgårdsmästaren J. Jönsson, som hela Hörby och halva Frosta härad kände, smeden, väk-

taren, nio pigor, tre ryktare och sjutton drängar, vilka väl helst hade bort kallas statare eller lantarbetare, åtskilliga gamla och orkeslösa trotjänare samt alla barnen. Med stora och små voro på gården Ousbyholm cirka 110 personer, och nästan alla betraktade den som sitt hem." Och i fortsättningen sägs i artikeln att "lantbrukets ekonomiska förhållanden voro, när Johan August år 1886 dog, så bekymmersamma, att även en duktig lantbrukare som han knappt kunde vilja giva sina söner rådet att bli lantbrukare." Ja, ingen av sönerna Carl Gustaf och Edvard, min farfar, blev heller lantbrukare.

Slottet restaurerades en sista gång år 1931, då den tidigare takvåningen togs bort och tornets överdel blev omformad och försedd med sin nuvarande kopparhuv i renässansstil. På en av mina bilder ser man hur takvåningen och det gamla tornet såg ut. Bilden togs av min far i juni 1927, då han och min styvmor och jag reste dit. Jag var då knappt fem år.

År 1870 blev Johan August ensam ägare och 1886 ärvde bröderna Carl Gustaf och Edvard Ousbyholm. År 1897 köpte sedan Ousbyholms jordbruksaktiebolag gården, som därmed gick ur släkten.

Ousbyholm köptes därpå av Gustaf Lecke, året var 1915 och 1931 av Anna Trolle, 1939 av Anders Jahre, skeppsredare i Sandefjord i

Norge. Det var i hans ägo till 1982, då han gick bort. Två år senare köpte Anders Tuvehjelm Ousbyholm och har kraftigt utvecklat jordbruksverksamheten. Som ett sena tiders barn kan jag glädja mig över den positiva utvecklingen av den gamla familjegården.

För min egen del borde jag egentligen blivit militär och inte alls journalist och författare, kan jag nu tycka med det arv jag har i blodet. Flera av dem som ägde Ousbyholm och släktens andra gårdar som var Lyby, Sextorp, Råby, Kylestorp och Romna under 1800-talet var officerare på det gamla dragonregementet i Ystad, en gång Europas största kavalieriregemente.

Jag var själv tidigt, vid fem års ålder, en liten knekt, en självutnämnd soldat med en för tidigt kommen rekrytunderdånighet. Det kan man se på en av bilderna till artikeln. Pappa stod till hands med hjälmen, stövlarna och

Militäryrket har jag i blodet som mina släktingar, i varje fall lekte jag som liten att jag var soldat. Fotot togs utanför Skövde omkring 1930 av min styvmor Casa.

patronerna jag har i scoutbältet. Geväret är ett leksaksgevär av trä som jag hade sågat till, och vad jag minns blev jag inte alls övertalad av pappa att klä mig i den här utrustningen. Jag bad om den, ja, jag hade helt enkelt den tidiga driften i blodet. Pappa och min styvmor bodde då i en hyrd villa utanför Skövde, där pappa var officer vid kavalieriregementet K3.

Min styvmor Casa berättade efteråt för mig att jag kunde gå varje dag i flera timmar som vakt till vil-

lan, men då utan packningen jag bär på ryggen, mellan grindarna till trädgården och hörntornet fram och tillbaka och alltid redo mot möjliga anfall från stora vägen utanför. Så var det och jag begriper det inte idag. Pappa blev helt säkert glad i sitt hjärta åt att det var helt uppenbart att ännu en generation kunde fullfölja släktens mål och mening.

Vad var det jag vaktade över? Mitt krigiska påbrå? Så många spillda timmar och dagar och veckor (men det pågår "bara" två somrar – sedan tog andra lekar över). Blodet är tjockare än vatten, som man skrev redan på 1600-talet, med förkärlek senare citerat av kejsar Wilhelm II i Tyskland. Men jag drack nog ett och annat glas saft som min alltid så omtänksamma styvmor bjöd mig på mellan varven fram och tillbaka vid den stängda grinden, medan blodet gav ordern: fortsatt att gå.

Min farfar Edvard, den siste von Seth på Ousbyholm bodde i Ystad under en stor del av året. Hans bror Carl Gustaf var två år äldre men ogift. Farfar Edvard bodde därför på fideikommisset med sin familj: hustru och tre pojkar, av vilka min far Harald var äldst. Carl Gustaf ägde och bodde på Råby gård och var bankdirektör i Frosta härads sparbank i Hörby.

Jag tror alldeles bestämt så här: om min farfar och de andra som inte valde jordbruket som sitt yrke haft mera tid att ägna sig åt sina gårdar och arbetet där, så skulle flera av de sex gårdarna jag nämnde kanske alltså varit i släktens ägo. Problemet var att militäryrket och inte egendomarna med sina jordbruk var deras huvudintresse. Ousbyholm och minnet av platsen var, det förstod jag, ett sorgearbete för pappa som gärna talade om något annat än gården han skulle ärva, ty det var ett fideikommiss. Jag ville att han skulle berätta om de gamla tiderna på gården som han hade hört sin far berätta om och omständigheterna kring Ousbyholms historia.

Pappa berättade egentligen bara att han som

liten pojke ärvde en guldklocka med kedja att som vuxen bära i västfickan. Men han tappade den i vallgraven, som går runt slottet, och den kunde aldrig återfinnas. Klockan var vad han ärvde. Jag ser pappas guldklocka som en bild av förlorad tid och plats, som med åren kan tyckas mista sitt värde men fanns kvar så länge han levde (1893-1958) som en dyrköpt sorg.

Under alla år jag minns gällde resorna till Hörby enbart dödsfall och begravningar av min släkts medlemmar på Hörbys och Lybys kyrkogårdar – om jag då tillägger att det i samband med begravningarna blev en kort och nostalgisk utflykt till slottet och den underbara parken vi kunde betrakta på avstånd.

Pappa nämnde för mig också att det ofta, nästan varje vecka, var stora kalas på

Ousbyholm under 1800-talet. Och med dålig lönsamhet i jordbruket följde att festerna tärde på kapitalet. En påtaglig följd av kalasen finns dokumenterad i en vers av Frans-Henrik von Seth (1861-1927). Han bodde på Lyby säteri (idag en framgångsrik kursgård) som ägdes av hans far Edvard Albert, son till Johan och född 1831. Han var överste och chef för Skånska Dragonerna i Ystad och ordförande i styrelsen för Höör-Hörby Järnväg och ordförande i styrelsen för Frosta Sparbank 1863-1908.

Frans-Henrik brukade hälsa gästerna som bjöds in till Ousbyholm och Lyby välkomna med en liten vers som han hade skrivit ihop och läste upp vid bordet. En gång var två bröder Montgomery bjudna till Ousbyholm. "Farbror Frasse" läste upp denna nu klassiska limerick för dem och gästerna när de hade satt

Min farfar Edvard längst t.h. bredvid farmor Anna och hennes tre systrar Wahlberg, alla ogifta. Närmast farmor står hennes syster Lisbeth.

sig till bords. Den stod tidigt i bl. a. Nordisk Familjebok, där den blev citerad som ett exempel på en god limerick:

*Det var två bröder Montgomery
som aldrig drack annat än Pommery,
och bjöd man dem vatten
så sa de: "Fy katten –
det är ju sånt som man omkommer i!"*

Farbror Frasse var en omtyckt sällskapsbroder och bror till Anna von Seth i en syskonskara på sex. Anna skrev dikter och gav ut den lilla samlingen "Stämningar" och även en svensk grammatik och var elev till författarinnan Victoria Benedictsson, som bodde i Hörby. Anna och Frans-Henrik ligger begravda på Lyby kyrkogård, min far, min styvmor och farfar och farmor och flera andra i släkten vilar i familjegraven på Hörby kyrkogård.

Min mor Ebba formulerade en gång orden: "Du blev ingen kavallerist, men du rider Pegasen, det är inte illa." Pegasos var i den grekiska mytologin namnet på den bevingade hästen som symbol för skaldet.

Johan von Seth (född 1782 på Wegby i Halland och död 1834 på Ousbyholm) är den förste von Seth jag kan räkna släktskap med. Porträtt av okänd konstnär efter en medaljong som jag fick ärra av pappa.

Pappa ville att jag skulle avlägga ett löfte att aldrig gå i borgen och därmed riskera att stå i skuld. Han förklarade bakgrunden för mig så här. Efter middagarna på Ousbyholm brukade kvinnorna vid kaffet sitta för sig i salongen och karlarna för sig i rökrummet. En av gästerna kunde säga ungefär:

"Bäste bror! Jag är i en tillfällig förlägenhet. Skulle jag kunna få be dig om att skriva på det här pappret?" – Jo, visst, det gick för sig och det verkade vara en formalitet som den gästande vännen själv skulle stå för. Men efter ett år ringde man från Frosta härads sparbank och ville att farfar skulle punga ut med så och så mycket i kontanter, storleken på summorna varierade. Det blev många goda vänner som via banken hörde av sig och krävde inbetalningar. Den ekonomiska situationen blev till sist på grund av en därtill dålig avkastning från jordbruket ohållbar och farfar och farmor måste flytta från Ousbyholm till Ystad, där han ju var anställd officer och hade en våning.

Senare när pojkarna tagit studenten och började studera flyttade han och farmor till en mindre bostad i Tomelilla. Farfar var vid sin bortgång major och befälhavare för Tomelilla Rullförlingsområde, som det hette.

I nekrologen i Ystad Allehanda stod det om farfar: "Flera somrar å rad tillbringade han med sin familj å Ousbyholm, som han alltid återsåg med glädje. Personligen var han sällsynt urban människa, en mild och älskvärd natur, som i förening med en stor begåvning å huvudets vägnar tillvann sig allas aktning, sympati och vänskap."

Det är nu efteråt roligt att kunna läsa dessa goda ord om farfar. Jag har hört liknande beröm muntligen från gamla släktingar. Farfar dog 1916, året innan mamma och pappa gifte sig. Mina föräldrar bodde i en våning på Regementsgatan 9 i Ystad, pappa var som farfar officer på dragonregementet tills det drogs in 1926. Det goda och trivsamma umgänget mellan alla officersfamiljerna i Ystad med

Min mor och far är nyförlovade 1917 och firar dagen på taket till mormors och morfars hem på Birger Jarlsgatan 9 i Stockholm. De reste till Ystad sedan omgående, och pappa fortsatte sin tjänst på det skånska dragonregementet.

tebjudningar, kafferep, middagar, promenader och baler på kasernen tog då abrupt slut och skilsmässor blev vanliga, har mamma och pappa berättat för mig. De bestämde sig också för att skiljas. Hon flyttade med mig som var enda barnet, till Stockholmstrakten. Det är därför jag som mina släktingar inte talar skånska; jag var bara tre år när vi flyttade.

Pappa kunde fortsätta som kavallerist vid K3 i Skövde. Han hade stora framgångar vid riddävlingar på Ulriksdal och Jägersro och tog

avsked år 1942 efter ett erbjudande från sin bror Rutger att bli bruksförvaltare åt honom på Åkers styckebruk i Sörmland, en gård som Rutger hade förvärvat. Den hade haft en gammal verksamhet som nu stod stilla. Han utvecklade på kort tid bruket till en mycket framgångsrik industri för valsar och rör och kunde omsätta sina uppfinningar som metallurg. Han dog 1966 och gården har gått ur släkten.

Min farmor Anna överlevde sedan 1916 far-

far i tjugonio år. Henne träffade jag ofta under min uppväxttid, särskilt när hon flyttat till Stockholm och skaffat sig våning där. Vi kom så oerhört bra överens. Hon var en rar och omtänksam människa som på alla sätt uppmuntrade sina tre pojkar, min far, Carl-Edvard som blev civilingenjör och överingenjör vid Kockums i Malmö och Rutger som i unga år och medan hans mor bodde i Stockholm läste på Tekniska Högskolan där.

Farmor ville inte prata om de flydda tiderna på Ousbyholm. Jag frågade henne och fick bara till svar att hon inte hade något inflytande över gårdens drift. – Det var ju så att farfar hade en förvaltare som skötte jordbruket på Ousbyholm? Ja, men som kvinna och hustru var det bara att finna sig i tingens ordning.

Hon och hennes syster Lisbeth som levde in på 70-talet var båda rara och generösa människor, och jag kan förstå att farfar var lycklig med farmor. Hon flyttade de sista åren av sitt liv till Åkers styckebruk, där hon först bodde på herrgården hos Rutger och hans engelska fru Phyllis och senare hos min far och styvmor Casa i villan på bruket. Hon avled 1945.

Jag hade då börjat skriva dikter, och följande rader ur en av dikterna i min första diktsamling, som fick namnet "Ögats sång" och kom ut 1947, slutar så här – jag skrev dikten vid budet att farmor hade dött:

*Molnen sjunger i dag
i solglans och vår.
Det är om dig
den sången handlar.*

*Kan du se molnen nu
och höra sången -
säg finns det moln
och solljus där du är?*

Johan von Seth hade, som jag tidigare har nämnt, år 1812 ärvt Ousbyholm efter landshövding Pehr von Seth. Han uppfostrades av

Min far blev fotograferad av min styvmor omkring 1930 i sin nya uniform vid K 3 i Skövde.

sin adoptivfar Pehr och blev student i Lund 1794, läste till jurist och blev 1798 tjänsteman vid Göta Hovrätt, samma år blev han kanslist i justitierevisionen. Han blev vice häradshövding 1803 och 1808 häradshövding. Två gånger hade han fått erbjudande om att bli landshövding, men han avböjde. Som huvudman för släkten deltag han i flera riksdagar i Stockholm och var närmast liberal i sin politiska uppfattning. Han blev en förmögen man, känd för sin arbetsförmåga och stora hjälpsamhet. Den senare egenskapen medförde, har man skrivit, att gården "föga förkovrades".

Jacob Gustaf De la Gardie som ägde Löberöds egendom i Skåne berättar i den 20:e delen av sin levnadsteckning att han under resa i England erhöll ett brev med "den för

mig så smärtande tidning att den lika redlige som upplyste och så allmänt gagnande vännen kammarherren och Riddaren v. Seth den 6 dennes efter en långvarig sjukdom avlidit på sin egendom Ousbyholm. Jag anser hans bortgång som en stor förlust för det allmänna och så som en oersättlig för hans anhöriga, vänner och de otalige som med så mycket tillförsikt anlitade hans råd och bistånd. Jag har knappt känt en redligare, upplystare och mera tjänstaktig man än han var, och därför var han allmänt anlitad, älskad och högaktad. Han förenade med stora och många kunskaper en djup kännedom om lagen och statsökonomien, en ovanlig arbetsförmåga och en stor ordning så i vårdandet av egna som för andras affärer. Också rådfrågade sig alla när och fjärran hos honom och alla voro säkra om råd och hjälp. Han nekade dem åt ingen."

Han gifte sig år 1814 med Louise Sophia Cronacker från Åkersberga utanför Höör, född 1792, och de fick elva barn. Att det var ett lyckligt äktenskap förstår man av de brev till henne han skrev när han vistades i Stockholm och under resorna dit och hem, som på den tiden med häst och vagn tog en vecka. Om man hade tur med snabba hästbyten kunde man få ner restiden till sex dygn, och det välkomnade han. Han ville ogärna vara hemifrån men blev tvungen att vara i Stockholm en del av året och borta från hustru och alla barnen. Några av hans brev till hustrun finns bevarade tack vare min farbror Carl-Edvard, som lät mig få kopior av dem, och jag citerar ur ett av breven:

"Lev väl, Söta Louise och var övertygad att hvarje stund jag stjälar från Ditt sällskap är en stund, stulen från min jordiska sällhet."

Sådana rader skriver ingen man idag. Det får kanske räcka med ett telefonsamtal eller ett snabbt mejl över nätet: "Glöm inte Systembolaget på fredag, kommer hem sent på lördag."

Louise överlevde sin man Johan som dog 1834 på Ousbyholm med nio år. Hon vilar

med en av döttrarna, Maria Lovisa (1815-1849) på kyrkogården i Höör. Men var Johan är begravd vet jag faktiskt inte. De borde som ett lyckligt par vila i samma grav. Jag har hört sägas att Johans stoft vilar under stengolvet i Hörby kyrka, men det har jag inte fått bekräftat av kyrkoförvaltningen. Någon inskription som gäller hans grav finns inte där. Kanske försvann inskriptionen när man senare lade på ett nytt golv över det gamla i kyrkan?

Jag tror att Ousbyholm för mig betyder att gården hade förtjänat all den omsorg och uppmärksamhet som den var värd att få av sina ägare. Att militäryrket och andra yrken och inte jordbruket helt uppenbart skulle komma i första rummet ter sig nu tragiskt men på något sätt ödesbestämt. Att vara beredd att kämpa för landet, ja visst, det är gott och väl, men man borde också ha kämpat för egendomarna. Och jag kan inte hjälpa att Ousbyholm för mig är en näringsrik oas att dröja vid, att fantisera om och söka förstå som ett stycke historia med sina skilda karaktärsdrag. Samtidigt ger godset åt mig en helt och hållet främmande bild av vad andra människor, som jag aldrig fick lära känna, utträttade under sin krafts dagar.

Jag tror med rubriken "Ousbyholm i våra hjärtan" att Ousbyholm alldeles säkert också fanns i deras hjärtan som ett livsmål. Kanske var det även så att svårbedömda faktorer under 1800-talet spelade en stor roll vid driften av gårdarna. Godheten och nyttan, förhoppningarna och besvikelserna fanns för dem efter vägen. Så mycket blev annorlunda för dem och för oss, vi sena tiders barn. Om det är något att sörja över kan man diskutera. Idag är jordbruk i Skåne också ett bekymmer med vikande lönsamhet trots norra Europas bästa åkerjord med 10 högst upp i skalan, och det finns som sagt uttalanden från 1800-talet om att bekymren redan då var stora.

Till sist vill jag nämna att jag under mina aktiva år vid Sveriges Radio (1950-1986) fick en idé som gällde Ousbyholm, det var i början

av 60-talet, som jag nämnde den för min mor Ebba (som dog 1965). Hon uppmuntrade mig när jag berättade den för henne. Det var så att det fanns inte för seminarier och kurser för oss anställda vid radion några gårdar i Skåne där man kunde inkvartera ett antal gäster (minst ett trettiotal kunde det alltid bli frågan om) och kombinera nytta med nöje. Att komma till en skön och vacker miljö för några dagars kurs är inte fel. Jag fick idén att man kunde förhandla med Ousbyholms ägare, skeppsredare Anders Jahre och höra om han var villig att hyra ut slottet under den tid på året då han och familjen inte bodde där. De brukade vara där under våren, sommaren och hösten men inte på vintern. De ordnade jakter, bl.a. var hovet med gamle kungen Gustaf V där.

Jag skrev ett brev till Jahre och utvecklade min plan. Han svarade mycket vänligt att

förslaget tilltalade honom och att vi kunde träffas och resonera om saken. Han skulle snart höra av sig till mig och föreslå en tid för möte på Ousbyholm.

Efter några veckor kom ett brev från honom med beskedet att min plan tyvärr inte kunde realiseras. Det var så att han hade rådgjort med sin familj och funnit det opraktiskt att vara bunden vid ett löfte om uthyrning av delar av slottet. Vad jag förstod var det framför allt sina barn han tänkte på. Han var själv på väg att bli gammal (född 1891 var han fyllda sjuttio) och ville tänka på sin familj och framtiden. Det kunde och det kan jag idag förstå.

Av dessa goda planer blev det ingenting. Men ingenting kan ibland vara bättre än någonting som inte blir som man har tänkt sig.

Vi hade en släkträff på värdshuset i Höör på 80-talet och gjorde ett besök på Ousbyholm, dit vi var bjudna att komma och se slottet. Eldsjälen bakom arbetet att samla oss alla var Anne-Marie von Seth (maka till min kusin Pehr) som gjorde ett jättejobb att samla oss alla trettio till släktmötet. Hon står näst längst t.h. Längst t.v. min fru Siv, min kusin Catharina och hennes bror Gustaf och jag själv. Det var bara en släkting i USA som inte kunde komma. Hon var dotter till Birger von Seth som var född på Sextorp och emigrerade till USA i början av seklet. Foto Tommy Svensson, Hörby.